

УДК 355.02**В. С. Фролов,**

кандидат військових наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу проблем воєнної стратегії центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського,

Ф. В. Саганюк,

кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу проблем стратегічного планування розвитку Збройних Сил України центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, полковник у відставці,

А. С. Пушняков,

провідний науковий співробітник науково-дослідного управління проблем воєнної політики та воєнної стратегії центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, генерал-лейтенант запасу

Погляд на розвиток стратегічного керівництва сектором безпеки та оборони України в умовах гібридної війни

Стаття присвячена проблемі переходу сектору безпеки і оборони України та стратегічного керівництва силами оборони до формату функціонування й протидії в умовах гібридної російської агресії.

Ключові слова: національна безпека, національні інтереси, стратегічне керівництво обороною, сектор безпеки і оборони.

© В. С. Фролов, Ф. В. Саганюк, А. С. Пушняков, 2017

Постановка проблеми. Минув тривалий час відтоді, як Росія розв'язала безпрецедентну гібридну війну проти України, окупувавши Крим і частину Донбасу. Найактуальнішою проблемою сьогодення залишається активна оборона України з метою примушення російського агресора до припинення воєнних дій шляхом проведення спільних операцій сил оборони в поєднанні з організацією активного опору йому на всіх напрямках протидії [1, п. 20, 21].

Для цього в Україні нещодавно проголошено про необхідність переходу від антитерористичної операції (АТО) до нового формату протидії агресору. Розробляється законопроект, яким передбачається визначити комплекс силових і дипломатичних кроків, котрі, поряд з іншими активними заходами, мають унормувати підходи до формування стратегічного керівництва сектором безпеки і оборони України в нових умовах і визначити засади його функціонування та протидії агресору [2].

Із цією метою 8 червня цього року Верховна Рада України ухвалила закон, яким наближення до НАТО визнане пріоритетом зовнішньополітичного курсу України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема переходу до нового формату протидії агресору є новою. В сучасній літературі вона ще недостатньо досліджена і потребує детальнішого вивчення та обговорення.

Нерозв'язаними сучасними проблемами, визначеними Стратегічним оборонним бюлетенем України, введеним у дію Указом Президента України № 240/2016 від 6 червня 2016 р., залишаються відсутність єдиного стратегічного керівництва сектором безпеки та оборони України, яке має здійснюватися відповідно до принципів і стандартів, прийнятих державами – членами НАТО, а також чіткого розподілу відповідальності його складових за формування й застосування сил оборони, що негативно позначається на ефективності їхніх дій, тощо.

Метою статті є пошук та обґрунтування ефективних підходів до розв'язання цих проблем у секторі безпеки та оборони України, переходу його до ефективнішого стратегічного керівництва силами оборони та протидії агресору.

Викладення основного матеріалу. Гібридна війна, яку розв'язала й веде проти України Росія, на погляд фахівців, є довгостроковим фактором впливу на українські політичну, економічну, воєнну, інформаційну, соціальну та інші сфери життєдіяльності держави. Унаслідок гібридних дій РФ деформувала системи глобальної та регіональної безпеки й міжнародного права. Майже всі міжнародні гарантії безпеки України, передбачені Будапештським меморандумом, підписаним Росією, були знехтувані останньою. Натомість вона застосувала проти України методи, які зі структурно-функціонального погляду за формою є гібридними, а за змістом – асиметричними. Велике значення при цьому надається не чисельності збройних сил, а їхній спроможності здійснювати швидкі й ефективні операції на будь-якому театрі воєнних дій, спираючись на «комплексне застосування

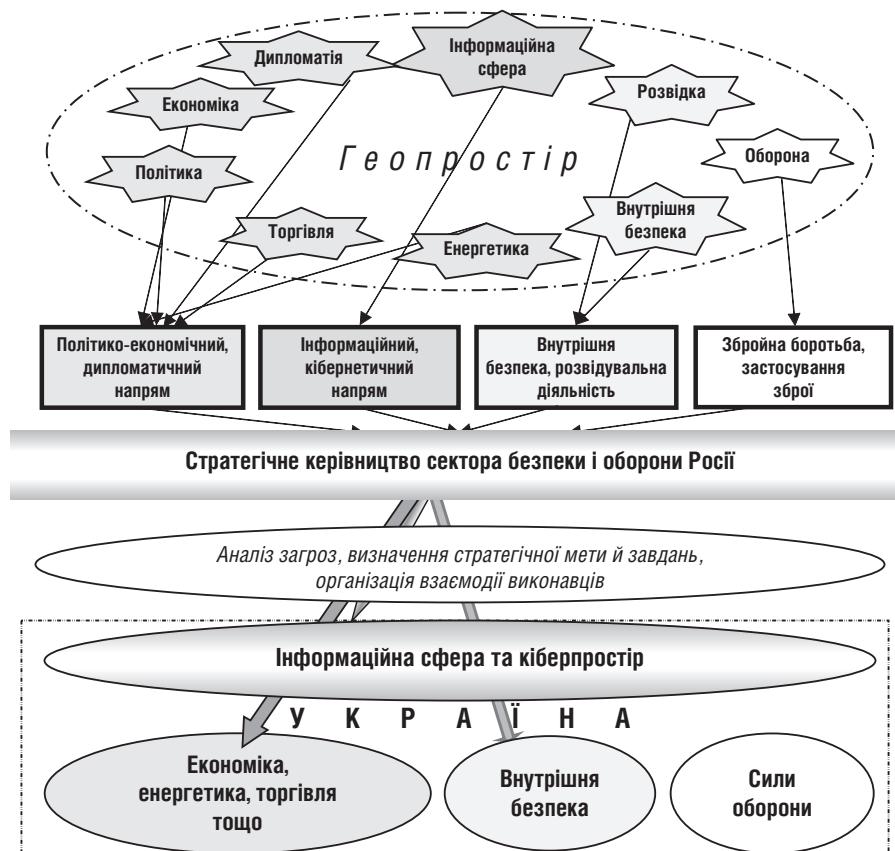

Рис. 1. Стратегічний замисел агресора

політичних, економічних, інформаційних та інших невоєнних заходів». Це підтвердив і начальник генерального штабу збройних сил Росії генерал армії В. Герасимов у своєму виступі в Академії військових наук РФ ще 27 лютого 2016 р. При цьому він наполягав на необхідності підвищення ролі невоєнних методів з боку Росії, передусім у політичній, економічній та гуманітарній сферах. Інформаційне протиборство та посилення інформаційного впливу визначені ним як пріоритет у діяльності збройних сил РФ на всіх зазначених напрямках [3].

Виходячи з аналізу характеру намірів та дій агресора, формат його стратегічного замислу в цій гібридній війні проти України можна окреслити таким чином (рис. 1).

З наведеного випливає, що сучасне протиборство України проти російського агресора доцільно згуртувати й вести адекватно саме на цих чотирьох напрямках. Вони обґрунтовується авторами у [4].

Концепція розвитку сектору безпеки та оборони України, затверджена Указом Президента України № 92/2016 від 14 березня 2016 р., основним шляхом відновлення територіальної цілісності держави визначає створення ефективної системи управління сектором безпеки та оборони як цілісну функціональну систему, а одним з основних напрямів розвитку сектору безпеки та оборони – централізацію управління ним у мирний час, у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, та в особливий період, підвищення рівня міжвідомчої координації та взаємодії.

Основним фактором, який впливає на реформування структури стратегічного керівництва сектором безпеки та оборони України, є комплекс загроз національним інтересам держави, що концентруються агресором на зазначених напрямках (див. рис. 2).

Система захисту національних інтересів України за цих обставин, особливо в умовах гібридних війн, потребує безперервного аналізу та прогнозування ескалації зазначених загроз і небезпек на всіх напрямках та сферах функціонування держави.

Демілітаризація вказаних загроз має базуватися на комплексному застосуванні політичних, економічних, інформаційних та інших невоєнних методів з метою примусення агресора до прийняття політичного розв’язання кризових проблем ще до застосування воєнної сили. Однак намагання агресора підірвати оборонний та воєнний потенціал України шляхом застосування «м’якої сили» потребує єдиного підходу до розв’язання проблем воєнної безпеки держави та централізації стратегічного керівництва сектором безпеки та оборони.

Разом з тим, досвід ведення бойових дій в АТО підтверджує недостатню готовність складових сектору безпеки та оборони України, передусім його стратегічного керівництва, організувати адекватну протидію російській агресії.

Результати аналізу гібридної війни РФ проти України підтверджують, що успішна організація протидії загрозам національним інтересам України на перших трьох

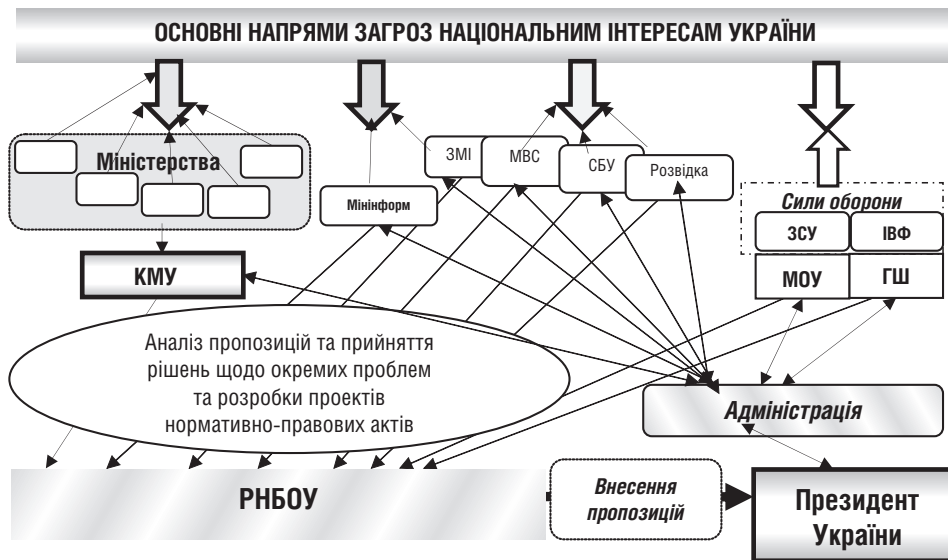

Рис. 2. Наявна система стратегічного керівництва сектором безпеки та оборони України

напрямах (див. *рис. 1*) може обмежувати або зупиняти застосування збройних сил агресора.

Однією з причин «відмови» Росії від проекту «Новоросія» на окупованих територіях став провал спланованих нею гібридних акцій у південно-східних областях України. Патріотично налаштована більшість місцевого населення цих областей і стихійна організація їхнього спротиву провокаційним діям проросійських сепаратистських рухів змусили керівництво РФ відмовитися від свого стратегічного «плану Б» – окупації Лівобережної України після анексії Криму.

Разом з тим, широкомасштабний інформаційний вплив РФ та активні дії проросійських прибічників на Донбасі сприяли агресору в організації збройного протистояння місцевим правоохоронним органам України та створені там за підтримки регулярних окупаційних військ Росії так званих «ДНР» і «ЛНР».

Характер загроз, тісно пов'язаних між собою в усіх сферах функціонування держави, новітні методи підготовки й ведення гібридних війн, а також досвід ведення бойових дій в АТО підтверджують необхідність інтеграції управлінських зусиль керівництва держави в усіх сферах безпеки та оборони України в єдину систему стратегічного керівництва сектором безпеки та оборони нового формату відповідно до сучасних умов ведення гібридної війни.

Такий підхід відповідатиме одному з основних принципів НАТО щодо чіткого розподілу та делегування відповідальності для формування й реалізації рішень у всій системі управління – від військово-політичного керівництва до окремого підрозділу.

Ураховуючи досвід держав – членів НАТО і відповідно до вимог статті 107 Конституції України, Законів України «Про оборону України», «Про основи національної безпеки України», основним консолідуючим базовим органом стратегічного керівництва сектором безпеки та оборони України може бути Рада національної безпеки

і оборони України (РНБОУ) за умови уточнення в законодавчому порядку її функцій та відповідного реформування організаційно-штатної структури.

На цьому наполягає й академік В. Горбулін, колишній виконавчач обов'язків секретаря РНБОУ, який переконує, що за нинішніх безпекових умов «слід терміново посилити спроможність і ефективність стратегічної ланки управління сектором безпеки». Оновлення РНБОУ, на його погляд, повинне стати центром перетворень у секторі безпеки. Для цього він запропонував розробити механізм «гнучких робочих груп у складі РНБОУ з розв'язання певних нагальних проблем» [5].

Відповідно до статті 107 Конституції України, основними функціями РНБОУ в цій сфері можуть бути:

- оцінювання військово-політичної, економічної, інформаційної, криміногенної та іншої обстановки та її впливу на безпеку та оборону держави;
- визначення загроз національній безпеці в усіх сферах життєдіяльності держави;
- обґрунтування стратегічних цілей, мети й основних напрямів і завдань в усіх сферах функціонування держави щодо протидії гібридній агресії противника;
- формування комплексних програм протидії агресору на кожному етапі підготовки та ведення гібридної агресії противника;
- розроблення проектів необхідних законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо оборони держави та підготовка їх для подання встановленим порядком до Верховної Ради України;
- координація та контроль органів виконавчої влади, а в особливий період – і приватного бізнесу, у сфері національної безпеки та оборони тощо.

У цьому контексті доцільно сформувати й відповідну структуру ситуаційного центру РНБОУ, як варіант, у складі фінансово-економічної групи від Кабінету Міністрів України, інформаційної групи від Міністерства

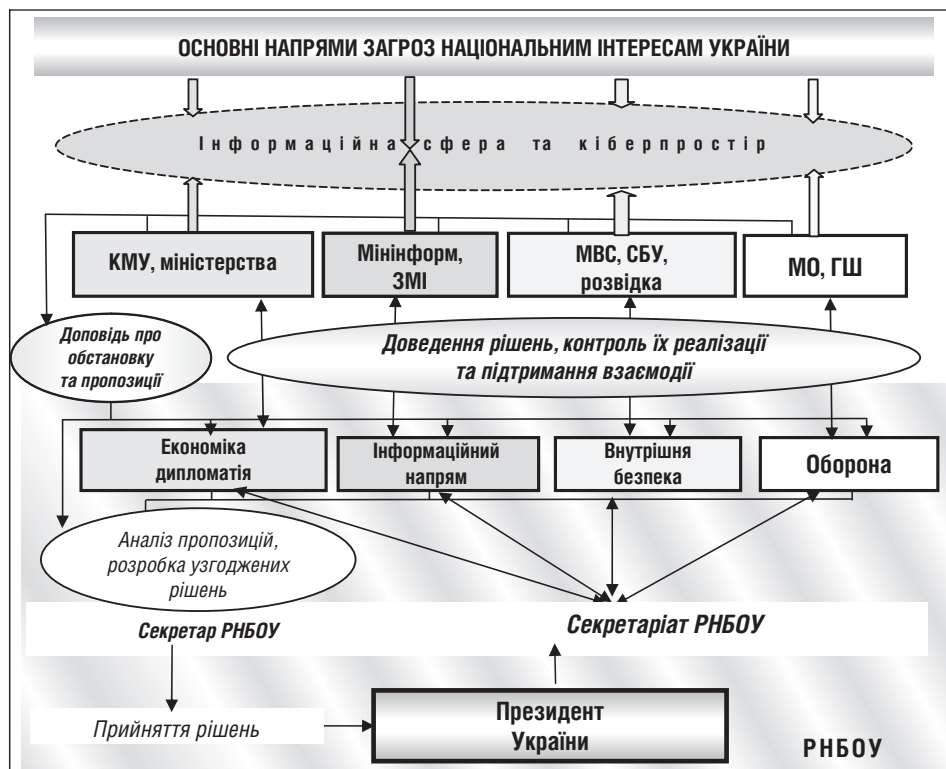

Рис. 3. Варіант формату стратегічного керівництва сектором безпеки та оборони України в умовах гібридної війни

інформації, групи внутрішньої безпеки від силових структур та правоохоронних органів і групи від Міністерства оборони та Збройних Сил України.

У загрозовий період (з початком агресії) для посилення складу ситуаційного центру доцільно формувати оперативні групи (на постійній основі) під керівництвом віце-прем'єра та заступників міністрів (відомств). Ситуаційний центр у посиленому складі під керівництвом секретаря РНБОУ повинен розробляти проекти рішень РНБОУ для розгляду їх на засіданні постійних членів РНБОУ під керівництвом Президента держави.

Тут зростатиме й роль секретаря РНБОУ, який має бути основним відповідальним організатором за функціонування стратегічного керівництва сектором безпеки та оборони України.

Результатами роботи РНБОУ в цій ланці можуть бути:

1. Рішення щодо зосередження зусиль керівництва всіх сфер держави на основних загрозах національним інтересам України.

2. Визначення завдань протидії агресору на чотирьох напрямках загроз національним інтересам України:

- зовнішньої політики, дипломатії, фінансово-економічної сфери тощо;
- інформаційної та контркібернетичної боротьби;
- внутрішньополітичної боротьби з формуваннями антидержавницьких партій та рухів, сепаратизмом, тероризмом, антидержавною підривною діяльністю тощо;

- стратегічних цілей, мети й методів виконання завдань силами оборони щодо захисту суверенітету й територіальної цілісності держави.

Порівняльний аналіз зазначених функцій дає підстави стверджувати, що стратегічне керівництво сектором безпеки та оборони України – це комплекс політичних, правових, економічних, воєнних, наукових, інформаційних та інших заходів держави щодо виявлення та визначення ефективних методів нейтралізації загроз національним інтересам держави на всіх зазначених вище чотирьох напрямках (рис. 3).

Перелік літератури

1. Воєнна доктрина України : Затверджена Указом Президента України № 555/2015 від 24 вересня 2015 р.
2. Замість АТО: деталі законопроекту РНБОУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.liga.net/news/politics/14770888-smi-obyasnili-cho-toit-za-smenoy-nazvaniya-ato.htm>.
3. «Гибридная война» как ключевой инструмент российской геостратегии реванша [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stopfake.org/gibridnaya-vojna-kak-kljuchevoj-instrument-rossijskoj-geostrategii-revansha/>.
4. Фролов В. С. Деякі підходи щодо стратегії протистояння та протидії агресору / В. С. Фролов, Ф. В. Саганюк, М. М. Лобко // Збірник наукових праць ЦВСД НУОУ. – 2017. – № 1. – С. 5–11.
5. Горбулін В. П. Сектор безпеки: стан і напрями реформування / В. П. Горбулін // День. – 2009. – 22 грудня.